

Kjer se prepirata dva ... otrok trpi

(Otrok v izvedenskem postopku)

Bojana Moškrič, spec. klin. psih.,
Inštitut za klinično psihologijo in psihoterapijo, Ljubljana

Varen dom in brezskrbno odraščanje naj bi bila neodtujljiva pravica vsakega otroka, pa za mnoge to žal ne drži. Ko družina razpade, sta starša pogosto preplavljena s prizadetostjo, razočaranjem in marsikdaj z globoko zamero, ki postane motor za medsebojne bitke glede vseh bistvenih vprašanj o bodoči ureditvi življenja, od delitve premoženja do prevzemanja skrbi za otroke. Takrat se tudi njunim otrokom podira svet. Zgodi se, da ostanejo z občutkom zapuščenosti, zbegani in preplavljeni s strahom. Njihovo življenje zaznamujejo žalost, razočaranje, jeza, nemalokrat pa tudi občutek poraza in manjvrednosti.

Sprememba, ki jo v njihovo življenje prinese ločitev staršev, mnoge otroke nauči, da je njihov svet v resnici negotov, nepredvidljiv in nestabilen. Notranji čustveni vihar jim jemlje energijo, ki bi jo sicer potrebovali za polno udeležbo v lastnem procesu odraščanja.

Da bi otrok lahko zaupal, da bo zanj tudi po ločitvi tako pri enem kot pri drugem od staršev dobro poskrbljeno, mora čutiti, da si starša na področju vzgoje in skrbi zanj zaupata, da se v starševskih vlogah spoštujeta in se zaneseta drug na drugega, da bosta v situacijah, ki zahtevajo sprotne odločitve, ravnala v korist otroka. To pomeni, da bi morala dva človeka, katerih poti bi se morda za vedno povsem razšli, če bi ne imela otrok, ohraniti trajen, spoštljiv dialog o vseh vprašanjih, ki se dotikajo njunih otrok.

Žal niso vsi starši sposobni v dobro svojih otrok preseči lastnih medsebojnih zamer in v svoje brezkompromisne bitke, ki jih marsikdaj zagreto podpihujejo tudi njihuni odvetniki, globoko zapletejo tudi svoje otroke.

O prihodnosti otrok mora v takih primerih v končni fazi odločati sodišče. V luči največje koristi otroka mora sodišče opredeliti način izvrševanja starševskih odgovornosti in pravic.

Načrti za izvrševanje starševstva so v bistvu hipoteze, neke vrste scenarijev, narejenih v najboljši veri, da bodo sledili specifičnim otrokovim razvojnim potrebam in njegovim osebnostnim značilnostim ter v okoliščinah, nastalih po razpadu družine, poskušali v največji meri upoštevati korist otroka.

Zavedati se moramo, da je osebnostni razvoj proces, na katerega neposredno vpliva dogajanje v otrokovem življenju, še posebno tisto, ki se nanaša na medosebne odnose in izkušnje z njimi. Da torej na otrokov osebnostni razvoj posredno vplivajo tudi vsi postopki odločanja in vsi morebitni zastoji v tem procesu, ki preprečujejo, da bi se končno lahko začela faza stabilizacije in konstruktivne prilagoditve na nove okoliščine.

Izvedenstvo v primerih odločanja glede zaupanja otroka in stikov je zaradi svoje kompleksnosti in izjemne odgovornosti (saj priporočila lahko neposredno

posegajo v otrokovo prihodnost), gotovo najzahtevnejša oblika kliničnopsihološkega izvedenstva.

Izvedenec klinično psihološke stroke, ki pokriva področje starševstva in skrbništva, mora biti neodvisen strokovnjak z ekspertnim znanjem na področju klinične psihologije, razvojne psihologije, sistemske družinske teorije in psihopatologije razvojnega in odraslega obdobja ter s praktično usposobljenostjo in večletnimi izkušnjami pri kliničnopsihološkem delu tako z odraslimi, kot z otroki in mladostniki.

Z znanstveno utemeljenimi metodami svoje stroke mora opisati in oceniti:

- otrokove razvojne značilnosti in razvojne potrebe ter tudi morebitne posebne potrebe, ki zahtevajo dodatno podporo in posebne oblike ukvarjanja s strani staršev
- značilnosti odnosa navezanosti med otrokom in enim in drugim staršem
- zmožnosti enega in drugega od staršev za ustrezno empatično razumevanje in podporo otrokovim razvojnim potrebam
- zmožnosti staršev za vzdrževanje konstantnega, predvidljivega in stabilnega odnosa z otrokom
- možne vplive na kvaliteto starševstva zaradi morebitne psihopatologije pri starših

Svoje ugotovitve mora na razumljiv in utemeljen način predstaviti in predlagati tako ureditev, ki naj v največji možni meri upošteva korist otroka.

V naših razmerah kliničnopsihološko izvedenstvo predstavlja nalogo, ki ne sodi v redni delovni čas in tako se celoten postopek, še posebej v najbolj kompleksnih primerih, kjer je potrebno zbrati dodatne informacije tudi iz drugih virov (vrtec, šola, CSD,...) lahko razvleče na nekaj tednov, zaradi pomanjkanja izvedencev pa se pogosto vleče že čakanje na vrsto, da se postopek sploh lahko začne.

Še posebej v situacijah, ko grozi odtujitev otroka od enega ali drugega od staršev in je prišlo do prekinitve stikov, podaljševanje postopka odločanja dodatno utrjuje otroku škodljiv vzorec družinskih odnosov.

Zaradi v naglici in zato morda premalo utemeljenih izvedenskih del ali pa zaradi pogosto tudi neutemeljenih pritiskov odvetnikov, se sodniki v najbolj kompleksnih situacijah odločajo za imenovanje drugega izvedenca in ponovitev celotnega postopka. To se v naših razmerah lahko zgodi celo nekajkrat zapored in postopek odločanja se zavleče v leta, otrokov osebni razvoj pa trajno zaznamuje krizno dogajanje, ki se je medtem kronificiralo.

Tak potek je vse prej, kot v korist otroku in bi se mu bilo potrebno izogniti.

Ena od možnosti je, da bi zagotovili pogoje, ko bi se družinski sodniki lahko bolj zanesli na strokovne presoje izvedencev in jih zato v svojih sodbah bolj odločno uporabili in uveljavili. K temu bi lahko doprinesel bolj sistematičen in poglobljen način usposabljanja in izbora izvedencev. Po drugi strani pa bi bila dobrodošla možnost, da bi pri vseh izvedenstvih, kjer gre za najbolj občutljivo področje zaščite otroka in upoštevanje njegove največje koristi uporabili npr. protokol in

izkušnje iz severne Evrope - Norveške. Po tem modelu bi ekspertizo vnaprej proučila ekipa še dveh enakovrednih izvedencev in bi jo sodnik dobil v roke, ko bi z njo soglašala tudi oba izvedenca, ki sta pregledala tako postopek kot pismeno poročilo in zaključke. Če že ne v vseh primerih, pa bi bil tovrsten pregled izvedenskega dela nujen vedno pred odločitvijo za ponovitev izvedenskega postopka in izbor novega izvedenca, ker bi na tak način otroku prihranili ponovne travmatizacije ob novih in novih izvedenskih postopkih.